

METODICKÝ VÝKLAD PRE EFEKTÍVNE UPLATŇOVANIE PRINCÍPOV DESEGREGÁCIE, DESTIGMATIZÁCIE, DEGETOIZÁCIE (PRINCÍPOV 3D) VO VÝZVACH PROGRAMU SLOVENSKO 2021 – 2027

Schválil: Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity

Verzia: 2.0

Dátum vydania: 17.7.2024

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

ARK 2019	Atlas rómskych komunít 2019
EFRR	Európsky fond regionálneho rozvoja
ESF+	Európsky sociálny fond
EÚ	Európska Únia
IÚI	Integrované územné investície
IÚI UMR	Integrované územné investície udržateľného miestneho rozvoja
MRK	Marginalizované rómske komunity
MIRRI SR	Ministerstvo investícií regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky
NP	Národný projekt
OP ĽZ	Operačný program Ľudské zdroje
OPJ	Odbor programovej jednotky
PPP	Podmienky poskytnutia príspevku
RO	Riadiaci orgán
SO	Sprostredkovateľský orgán
ÚV SR	Úrad vlády Slovenskej republiky
ÚSVRK	Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity

Obsah

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK	2
ÚVOD	4
2. POLITIKY ZAČLEŇOVANIA RÓMOV A RÓMSKYCH KOMUNIT V PROSTREDÍ SLOVENSKA A EURÓPSKEJ ÚNIE	4
2.1. IMPLEMENTAČNÝ MECHANIZMUS - RIADENIE INTEGRÁCIE MRK	6
3. VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV	7
4. ZÁKLADNÉ STRATEGICKÉ PRINCÍPY DESEGREGÁCIA, DESTIGMATIZÁCIA A DEGETOIZÁCIA (PRINCÍPY 3D)	8
4.1 PRINCÍP DESEGREGÁCIE	9
4.1.1 PRÍKLADY UPLATŇOVANIA PRINCÍPU DESEGREGÁCIE PODĽA ŠPECIFICKÝCH OBLASTÍ	10
VZDELÁVANIE	10
BÝVANIE	12
INFRAŠTRUKTÚRA	13
4.2 PRINCÍP DESTIGMATIZÁCIE	14
4.3 PRINCÍP DEGETOIZÁCIE	15
5. PRINCÍPY 3D VO VÝZVACH PROGRAMU SLOVENSKO 2021 – 2027	16
5.1 ZÁSADA PRIMERANOSTI PRINCÍPOV 3D	17
5.2 PROCES POSUDZOVANIA PODMIENKY SÚLADU VÝZVY S PRINCÍPMI 3D	18
5.3 PRÍKLADY ZÁVEROV POSUDZOVANIA A NÁVRHOV SPLNENIA PODMIENKY SÚLADU S PRINCÍPMI 3D	19
6. ZOZNAM OBRÁZKOV	23

ÚVOD

Metodický výklad pre efektívne uplatňovanie princípov desegregácie, destigmatizácie, degetoizácie (ďalej „Metodický výklad“) vo výzvach Programu Slovensko 2021 - 2027¹ definuje rámec postupov a odporúčaní s cieľom zabezpečiť jednotný, jasný a transparentný výklad pravidiel a hodnôt Úradu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity pri posudzovaní podmienky súladu výziev s princípmi desegregácie, destigmatizácie, degetoizácie (ďalej len „princípy 3D“) a zároveň upravuje existujúce základné definície jednotlivých princípov² pre účely implementácie Programu Slovensko 2021 – 2027.

Metodický výklad obsahuje vymedzenie pojmov, ktoré sa viažu na rôzne oblasti života marginalizovaných rómskych komunít (ďalej aj ako „MRK“), poskytuje súhrn vysvetľujúcich informácií a konkrétnych príkladov pre poskytovateľov pri príprave výziev, v rámci ktorých je relevantné uplatňovať podmienku súladu s princípmi 3D. Poskytovateľom finančných prostriedkov – riadiacemu orgánu a sprostredkovateľským orgánom poskytuje priestor na včasnú identifikáciu rizík pri implementácii výziev v ich gescii a celkové zjednodušenie a zrýchlenie procesu posudzovania.

2. POLITIKY ZAČLEŇOVANIA RÓMOV A RÓMSKÝCH KOMUNÍT V PROSTREDÍ SLOVENSKA A EURÓPSKEJ ÚNIE

Politiku členských štátov Európskej Únie (ďalej „EÚ“) k začleňovaniu Rómov od roku 2021 rámcovo upravuje Odporúčanie Rady o rovnosti, začleňovaní a účasti Rómov č. 2021/C 93/01 z 12. marca 2021³. Uvedené odporúčanie hovorí o tom, aby členské štáty EÚ konsolidovali úsilie o prijatie a vykonávanie opatrení na podporu rovnosti a na účinné predchádzanie diskriminácii, protirómskemu zmysľaniu, sociálnemu a hospodárskemu vylúčeniu a prvotným príčinám týchto javov, ako aj na ich účinné riešenie.

Ďalším rámcovým dokumentom je Zmluva o fungovaní Európskej únie⁴, kde sa v článku 19 ods. 1 hovorí o postupoch pri boji s diskrimináciou. Materiál sa opiera o prijaté smernice, predovšetkým o Smernicu Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod⁵. Smernica stanovuje rámec boja proti diskriminácii na základe rasy alebo etnického pôvodu v celej Únii, a to v oblasti zamestnania, vzdelávania, sociálnej ochrany vrátane sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti, sociálnych výhod a prístupu k tovaru a službám vrátane bývania a ich poskytovania⁶.

S odvolaním sa na uvedenú smernicu je voči Slovenskej republike v súčasnosti podaná zo strany Európskej komisie žaloba na Európskom súdnom dvore. Komisia sa v tejto žalobe dovoľáva porušenia smernice 2000/43/ES z dôvodu systematickej a pretrvávajúcej nesprávnej administratívnej praxe

¹ Aktualizovaná verzia Metodického výkladu pre efektívne uplatňovanie princípov desegregácie, destigmatizácie, degetoizácie (princípov 3D) vo výzvach Programu Slovensko, nadväzuje na verziu 1.0 predmetného dokumentu [Metodický výklad pre efektívne uplatňovanie 3D v PSK | Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity \(gov.sk\)](#), ako aj na jeho predchádzajúcu verziu vydanú ÚSVRK v roku 2015.

² Základné definície desegregácie, destigmatizácie, degetoizácie (princípov 3D) sú v pôvodnej, rozšírenej verzii uvedené v dokumente: Stratégia pre integráciu Rómov do roku 2020, <https://romovia.vlada.gov.sk/strategie/strategia-pre-integraciju-romov-do-roku-2020/>

³ RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. 2021. ODPORÚČANIE RADY z 12. marca 2021 o rovnosti, začleňovaní a účasti Rómov. [online]. 19.03.2021. [cit. 2022-01-26]. Dostupné na internete:

⁴ ZMLUVA O FUNGOVANÍ EURÓPSKEJ ÚNIE (KONSOLIDOVANÉ ZNENIE). [online]. 07.06.2016. [cit. 2022-01-26]. Dostupné na internete:

⁵ RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. 2000. SMERNICA RADY 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod. [online]. 19.07.2000. [cit. 2022-01-26]. Dostupné na internete:

⁶ Tematické zisťovanie, Stereotypy a postoje voči Rómom v lokálnej politike, https://www.romovia.vlada.gov.sk/site/assets/files/1276/tematicke_zistovanie_-_stereotypy_a_postoje_voci_romom_v_lokalnej_politike.pdf?csrt=15291828213705405402

orgánov Slovenskej republiky, pokiaľ ide o nepriamu diskrimináciu rómskej komunity v oblasti vzdelávania⁷.

Ďalším odporúčaním pre členské štáty EÚ v oblasti eliminácie diskriminácie a nerovného zaobchádzania, ktoré Rada EÚ prijala, je Rámcové rozhodnutie Rady 2008/913/SVV z 28. novembra 2008 o boji proti niektorým formám a prejavom rasizmu a xenofóbie prostredníctvom trestného práva⁸.

Podpora rovnosti príležitostí a právo na rovnaké zaobchádzanie a rovnosť príležitostí, pokiaľ ide o zamestnanie, sociálnu ochranu, vzdelanie a prístup k tovaru a službám dostupným pre verejnosť bez ohľadu na pohlavie, rasový či etnický pôvod, náboženstvo či vieru, postihnutie, vek alebo sexuálnu orientáciu, je ukotvená aj v Európskom pilieri sociálnych práv.

V oblasti vnútroštátnych stratégií integrácie Rómov, vydala Európska komisia Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade, Únia rovnosti COM (2020) 620 final, Strategický rámec EÚ pre rovnosť, začleňovanie a účasť Rómov⁹, ktorého prílohou č. 1 je Usmernenie pre plánovanie a vykonávanie vnútroštátnych strategických rámcov pre Rómov.

V nadväznosti na čerpanie finančných prostriedkov z európskych štrukturálnych fondov a fondov EÚ je dôležité Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1060 o spoločných ustanoveniach¹⁰, ktoré ustanovuje, že fondy by nemali podporovať akcie, ktoré prispievajú k akejkoľvek forme segregácie alebo vylúčenia. Členské štáty majú povinnosť dodržiavať aj záväzky, ktoré im vyplývajú z Dohovoru Organizácie Spojených národov o právach dieťaťa a Dohovoru Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím.

Nariadenie ďalej definuje horizontálne a tematické základné podmienky, medzi ktoré patrí aj národný strategický politický rámec integrácie Rómov, zahŕňajúci opatrenia na urýchlenie integrácie Rómov, a zabránenie segregácii a jej odstránenie, pričom sa zohľadní rodová dimenzia a situácia mladých Rómov. Neplnenie tematickej podmienky môže viesť k pozastaveniu financovania výdavkov spojených s príslušným špecifickým cieľom zo strany Európskej komisie.

Politiky smerujúce k začleňovaniu rómskych komunít sa na Slovensku prijímali od roku 1991 a postupne sa im darilo definovať rozsah problémov a priority pri ich riešení. Zásadným strategickým dokumentom v oblasti riešenia nepriaznivej situácie Rómov je Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020¹¹ schválená uznesením vlády SR č. 1/2012, dňa 11. januára 2012.

Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity (ďalej len „ÚSVRK“) predložil Stratégiu Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020 (ďalej len „Stratégia 2020“) v nadväznosti na Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Európskej rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov označené ako Rámec EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020.

Stratégia 2020 reagovala na potrebu riešiť výzvy spojené so sociálnym a spoločenským začleňovaním rómskych komunít i na úrovni Európskej únie. Princípy Stratégie 2020 sa stali základom politik s cieľom riešiť nepriaznivú situáciu Rómov ako národnostnej menšiny, rómskych komunít a marginalizovaných

⁷ <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=282910&pageIndex=0&doclang=SK&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=3390633>

⁸ RADA EURÓPSKEJ ÚNIE. 2014. RÁMCOVÉ ROZHODNUTIE RADY 2008/913/SVV z 28. novembra 2008 o boji proti niektorým formám a prejavom rasizmu a xenofóbie prostredníctvom trestného práva. [online]. 15.06.2014. [cit. 2022-01-26]. Dostupné na internete:

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0620&from=EN>

¹⁰ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1060 z 24. júna 2021, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde plus, Kohéznom fonde, Fonde na spravodlivú transformáciu a Európskom námornom, rybolovnom a akvakultúrnom fonde a rozpočtové pravidlá pre uvedené fondy, ako aj pre Fond pre azyl, migráciu a integráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj finančnej podpory na riadenie hraníc a vízovú politiku

¹¹ Stratégia pre integráciu Rómov do roku 2020, <https://romovia.vlada.gov.sk/strategie/strategia-pre-integraciju-romov-do-roku-2020/>

rómskych komunít pre obdobie do roku 2020, ako aj pre programové obdobie na roky 2014 – 2020 pre použitie štrukturálnych fondov.

Základným východiskom Stratégie 2020 pri tvorbe politik zameraných na inklúziu Rómov je princíp nediskriminácie¹², ktorý vychádza zo zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon)¹³.

Druhým dôležitým dokumentom, ktorý zohľadňuje vývoj situácie a skúseností z predošlých rokov od schválenia Stratégie 2020 a príslušných akčných plánov, je Stratégia pre rovnosť, inklúziu a participáciu Rómov do roku 2030¹⁴, ktorú na základe bodu B.1 uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 324 z 3. júla 2019, vypracoval ÚSVRK.

Potreba spracovať predmetný strategický dokument vyplynula z prijatej Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030 – dlhodobá stratégia udržateľného rozvoja Slovenskej republiky, Slovensko 2030, ktorá bola schválená uznesením vlády SR č. 41 z 20. januára 2021. Rámcový strategický dokument je záväzkom vlády Slovenskej republiky, ktorý na úrovni priorít definuje smerovanie verejných politik za účelom dosiahnutia viditeľnej zmeny v oblasti rovnosti a začleňovania Rómov¹⁵.

Odstraňovanie diskriminácie vo všetkých jej podobách (štrukturálna, inštitucionálna, priama, nepriama, atď.) je podmienkou alebo sprievodným javom procesov, ktoré smerujú k posilňovaniu solidarity, eliminácii prejavov a dopadov segregácie, stigmatizácie a getoizácie. Úspešnosť verejných politik v oblasti inklúzie rómskych komunít je podmienená akceptáciou strategických princípov t. j. princípov destigmatizácie, desegregácie, degetoizácie, ktorými sa tvorcovia verejných politik musia riadiť¹⁶.

2.1. IMPLEMENTAČNÝ MECHANIZMUS - RIADENIE INTEGRÁCIE MRK

Novelou zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov sa s účinnosťou od 1. novembra 2022 posilnili, resp. nastavili kompetencie a úlohy pri výkone a pôsobnosti ÚSVRK v oblasti podpory a uskutočňovania inklúzie MRK.

V programovom období 2021 – 2027, ÚSVRK ako samostatná organizačná zložka Úrad vlády Slovenskej republiky (ďalej len „ÚV SR“) plní úlohu koordinátora a vykonávateľa politiky inklúzie a sprostredkovateľského orgánu pre intervencie EFRR a ESF+. ÚSVRK plní tiež úlohu sprostredkovateľského orgánu v oblasti podpory integrácie MRK a splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity je na účely poskytovania príspevkov z fondov Európskej únie podľa zákona č. 292/2014 Z. z. o príspevku poskytovanom z európskych štrukturálnych a investičných fondov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákona č. 121/2022 Z. z. o príspevkoch z fondov Európskej únie a o zmene a doplnení niektorých zákonov štatutárnym orgánom poskytovateľa¹⁷.

¹² Diskriminácia znamená, že s určitou osobou prípadne skupinami osôb sa neopodstatnene zaobchádza v konkrétnych oblastiach inak (menej priaznivo), ako by sa s ňou alebo nimi zaobchádzalo, ak by nebola/li nositeľkou/mi istého znaku, ktorý ju/ich odlišuje a ktorý nemôže/u ovplyvniť (vek, rasa pohlavie, etnicita...).

¹³ Zákon č. 365/2004 Z. z. Zákon o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2004/365/>

¹⁴ Stratégia rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030, <https://www.romovia.vlada.gov.sk/strategie/>

¹⁵ Ibid

¹⁶ Stratégia pre integráciu Rómov do roku 2020, <https://romovia.vlada.gov.sk/strategie/strategia-pre-integraciju-romov-do-roku-2020/>

¹⁷ https://www.euromondy.gov.sk/wp-content/uploads/2022/07/220713_SK_Partnersk%C3%A1-dohoda-SR_21_27_do-SFC.pdf a § 24 ods. 6 zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy

Za týmto účelom je ÚSVRK v zmysle Metodického usmernenia k príprave výzvy¹⁸ gestorom pre posudzovanie súladu navrhovaných výziev s princípmi 3D. Poskytovatelia – riadiaci orgán alebo sprostredkovateľské orgány zasielajú návrh výzvy na stanovenú generickú adresu. ÚSVRK je oprávnený navrhovať úpravy potrebné pre zabezpečenie súladu s princípmi 3D, pričom podrobnosti a definície v zmysle usmernenia upravuje samostatný dokument zverejnený na webovom sídle ÚSVRK.

3. VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV

Atlas rómskych komunít (ďalej „ARK“) - slúži ako primárny zdroj údajov pre štátne politiky v oblasti integrácie rómskych komunít. Je nástrojom na mapovanie štrukturálnych nerovností medzi Rómami a majoritou. Obsahuje informácie o obciach s rómskymi osídleniami ako aj o osídleniach samotných. Zameriava sa na mapovanie životných podmienok a dostupnosť vybraných služieb. Vznikol v roku 2004, bol aktualizovaný v rokoch 2013 a 2019 v roku 2024 je naplánovaná ďalšia aktualizácia. V programovom období 2021 – 2027 majú obce evidované v ARK 2019 a jeho neskorších aktualizáciách nárok na 0% spolufinancovanie projektov z vlastného rozpočtu vo výzvach, ktorých vyhlasovateľom je ÚSVRK.

Inkluzívna spoločnosť – je taká spoločnosť, v ktorej je umožnené každému jednotlivcovi, najmä tým najviac znevýhodneným, plné zapojenie sa do spoločnosti, opierajúc sa o princípy rovnosti príležitostí, spravodlivosti, spolupráce a solidarity, pričom rôznorodosť je vnímaná ako príležitosť na obohatenie celej spoločnosti. Začlenenie znevýhodnených skupín je úplné a bezpodmienečné.

Marginalizované rómske komunity – sú v zmysle Stratégie rovnosti inklúzie a participácie Rómov do roku 2030 (ďalej „Stratégia 2030“) definované ako:

- a) **segregované osídlenia**, ktoré sú okolím považované za rómske, a v ktorých sa kumulujú rôzne štrukturálne znevýhodnenia;
- b) **osídlenia, ktoré sú okolím považované za rómske, a v ktorých sa kumulujú rôzne štrukturálne znevýhodnenia;**
- c) **rómske obyvateľstvo, ktoré nežije v osídleniach, ale čelí znevýhodňujúcim sociálno-ekonomickým podmienkam** v dôsledku štrukturálnych nerovností. Do tejto skupiny patria aj obce s väčšinovým podielom rómskeho obyvateľstva.

Osídlenie je priestorovo definovaná lokalita v obci, na okraji obce alebo v extraviláne obce, v ktorej sa nachádza aspoň 5 obydľí, alebo aspoň 30 obyvateľov považovaných majoritnou časťou spoločnosti za Rómov.

Segregácia – môže byť definovaná ako fyzické alebo sociálne oddeľovanie členov rôznych skupín podľa určitých znakov, napr. podľa etnicity, rasy, náboženstva, sexuálnej orientácie, či iných sociálnych znakov s cieľom zamedziť vzájomným kontaktom medzi takto oddelenými skupinami/luďmi. Priestorové a sociálne rozdelenie/izolácia rómskych komunít od majoritnej populácie je v niektorých obciach a mestách na Slovensku pomerne častým a nechceným javom. Segregácia môže byť tiež výsledkom vedomých rozhodnutí (spočívajúcich v konaní alebo opomenutí konania), zároveň však môže byť aj výsledkom ekonomického či demografického vývoja (vytláčanie

¹⁸ Metodický dokument Riadiaceho orgánu pre Program Slovensko 2021 – 2027 č. 9. Cieľom metodického usmernenia k príprave výzvy je prehľadne zosumarizovať povinnosti, ktoré je poskytovateľ povinný zabezpečiť, alebo ktoré sa odporúčajú zabezpečiť pri príprave výzvy a procesy uplatňované pri posudzovaní výzvy zo strany riadiaceho orgánu pre Program Slovensko 2021 – 2027. Usmernenie je záväzné pre subjekty zapojené do implementácie Programu Slovensko 2021 – 2027 v rozsahu v ňom uvedenom.

marginalizovaných skupín do okrajových oblastí s obmedzeným prístupom k službám, k trhu práce či vzdelaniu).

Segregácia sa okrem fyzického oddelenia môže prejavovať aj v prístupe k službám a právam. Jej výsledkom je nižšia a/alebo absentujúca kvalita a dostupnosť poskytovaných služieb ako vzdelanie či zdravotná starostlivosť v takej miere, ktorá obmedzuje a/alebo zabráňuje zapojeniu danej skupiny obyvateľstva do spoločnosti, často nenapraviteľným spôsobom. Aj keď zvyčajne hovoríme o nedobrovoľnej separácii, dlhodobá segregácia v istých prípadoch vytvorí očakávania ďalšej dobrovoľnej separácie skupín obyvateľstva, avšak dobrovoľnosť nič nemení na škodlivosti tohto rozdelenia.

Stigmatizácia – predstavuje spoločenský predsudok vo vzťahu k niekomu, komu sú prisudzované záporné vlastnosti. Ide o spoločenské hanobenie osoby alebo skupiny osôb na základe reálnych alebo domnelých foriem správania sa. Problémy spojené so stigmatizáciou sa v prevažnej miere týkajú väčšiny rómskej populácie v spoločnosti. Rómovia a Rómky dostávajú od spoločnosti „označenie“ (nálepku). Pripisujú sa im znaky, ktoré sú založené na predsudkoch a nevychádzajú zo znalosti o ich skutočnom správaní. Dôsledkom stigmatizácie je diskriminačné jednanie až prenasledovanie príslušníkov minority. Na strane osôb danej skupiny môže časom dôjsť k stotožneniu sa so stigmou, čo môže viesť k správaniu a jednaniu v súlade s ňou, čiže prehlbeniu a umocneniu negatívneho vnímania zo strany majority. Stigmatizáciu zhoršujú aktivity, ktoré posilňujú predsudky a osoby z marginalizovanej komunity posúvajú do takých polôh, ktoré potvrdzujú sociálne stigmy ohľadom Rómov na Slovensku.

Getoizácia – je proces, pri ktorom dochádza k vytlačaniu určitej skupiny ľudí charakterizovanej etnickou či rasovou príslušnosťou alebo nízkym sociálnym statusom a chudobou na okraj miest/obcí. Výsledkom tohto procesu je vytvorenie geta, ktoré má negatívny vplyv na správanie svojich obyvateľov a svoje okolie. Účinky getoizácie na dobrý život obyvateľov geta nie sú individuálne, ale štrukturálne. Proces getoizácie tak leží mimo jednotlivcovu oblasť vplyvu a kazí jeho život bez ohľadu na jeho individuálne ciele, schopnosti, motiváciu a snahu.

Postupujúci proces getoizácie sa dá zobrazit ako špirála predstáv majority o vlastnostiach vylučovanej skupiny. Špirálovitosť znamená v tomto prípade to, že na začiatku existuje relatívne veľký priestor, ktorý majorita s minoritou zdieľa, tento priestor sa však systematicky zužuje a priestor pre začlenenie vylúčených sa minimalizuje. Proces getoizácie má niekoľko etáp – stigmatizácia skupiny, jej vyčlenenie, sociálne vylúčenie, represia voči nej až prípadné fyzické násilie. Getoizácia vo svojich dôsledkoch vedie k prehľbovaniu uzavretosti marginalizovanej komunity, zvyšovaniu rozdielov medzi marginalizovanou komunitou a zvyšnou časťou obce.

Getoizácia vedie k sociálnemu prepadu a ďalším nežiaducim javom, preto je nevyhnutné pri inklúzii marginalizovaných rómskych komunít striktné aplikovať všetky prístupy a princípy smerujúce k degetoizácii.

4. ZÁKLADNÉ STRATEGICKÉ PRINCÍPY DESEGREGÁCIA, DESTIGMATIZÁCIA A DEGETOIZÁCIA (PRINCÍPY 3D)

Princípy desegregácie, destigmatizácie a degetoizácie predstavujú nástroj, ktorým ÚSVRK ako gestor politiky štátu pre koordináciu uskutočňovania inklúzie MRK podporuje súlad implementovaných aktivít Programu Slovensko 2021-2027 s národnou a európskou legislatívou v oblasti nediskriminácie a rovnakého zaobchádzania na základe etnickej či národnostnej príslušnosti. Účelom princípov 3D je včasne identifikovať a predchádzať rizikám implementácie takých aktivít, ktoré by

mohli v rozpore s príslušnou legislatívou vedome či nevedome negatívne zasahovať do práv príslušníkov MRK na rovnaké zaobchádzanie.

4.1 PRINCÍP DESEGREGÁCIE

Desegregáciou¹⁹ rozumieme aktívne odstraňovanie segregácie, čiže **proces, ktorého výsledkom je ukončenie priestorového a sociálneho oddelenia či izolovania MRK** a vytvorenie podmienok pre rovnosť príležitostí a rovný prístup ku kvalitným službám vrátane vzdelávania, bývania, trhu práce, zdravotnej, sociálnej starostlivosti a iných relevantných oblastí²⁰.

Desegregácia sa uskutočňuje, ak intervencia spôsobuje to, že osoby z MRK začleňujeme do bežného života obcí a miest tak, že sa môžu dostať bližšie k ostatnému obyvateľstvu aj využitím nového alebo existujúceho objektu/služby. Pomyselnou metou je dosiahnuť odstraňovanie existujúcich segregovaných lokalít a predchádzať vzniku nových, vytváraním možností pre začleňovanie obyvateľov MRK do bežného, integrovaného prostredia obce/mesta/mestskej časti. S prihliadnutím na zásadu primeranosti popísanú nižšie je preto za týmto účelom nevyhnutné dôkladne a citlivo zvažovať akúkoľvek výstavbu priamo v segregovaných lokalitách, ktorá by mohla vo svojom dôsledku legitimizovať ich existenciu a z dlhodobého hľadiska obmedzovať možnosti interakcií a začleňovania jednotlivcov do hlavného prúdu spoločnosti.

Obr. č. 1 Ciele aktivít - princíp desegregácie

Naším spoločným cieľom pri uvedenom princípe je podporovať také aktivity, ktoré:

znižujú priestorovú, sociálnu aj inštitucionálnu izoláciu obyvateľov MRK a zlepšujú ich životné podmienky. Podporujú začleňovanie marginalizovaných komunít do bežného života obce/mesta/mestskej časti;

znižujú vzdialenosť (a/alebo zvyšujú dostupnosť) medzi osídlením, jeho obyvateľmi a jadrom obce. (Za jadro obce sa považuje časť obce, kde sa nachádzajú budovy základných obecných služieb, t. j. pošty, kultúrneho domu, obecného úradu, atď.);

vytvárajú podmienky k rovnocennému prístupu k vzdelávaniu, bývaniu, možnostiam trávenia voľného času, kultúre, službám a ktoré nie sú fragmentované podľa sociálnej, etnickej, jazykovej alebo kultúrnej príslušnosti;

majú inkluzívny charakter. Ich výsledkom je zapájanie obyvateľov MRK do tvorby verejných politík, riešenia problémov ich komunít. Obyvatelia MRK majú rovnaké podmienky, prístup k službám v obciach/mestách. Nemajú vyhradené priestory ani úradné hodiny kedy sa služby poskytujú;

podporujú odstraňovanie segregovaných lokalít s cieľom začleňovania obyvateľov MRK medzi majoritnú populáciu v meste/obci.

Za prijateľné aktivity, teda také, ktoré neznižujú, ale ani neprehlbujú mieru segregácie považujeme opatrenia, ktoré:

- nevytvárajú oddelené služby, priestory, alebo možnosti trávenia voľného času pre obyvateľov MRK;
- neznižujú možnosti interakcie medzi obyvateľmi MRK a majoritnou spoločnosťou;

¹⁹ Princíp desegregácie vychádza z definície uvedenej v dokumente: Stratégia pre integráciu Rómov do roku 2020, <https://romovia.vlada.gov.sk/strategie/strategia-pre-integraciu-romov-do-roku-2020/>

²⁰ Usmernenie pre členské štáty týkajúce sa využívania EŠIF pri riešení segregácie vo vzdelávaní a priestorovej segregácie, Európska komisia, 2015, dostupné online v anglickom jazyku [cit. 13. júla 2023]: https://www.minv.sk/swift_data/source/mvsr_a_eu/oplz/vyzvy/thematic_guidance_fiche_segregation_en.pdf

- nelegitimizujú existenciu segregovaných lokalít a nebrzdia snahy o odstraňovanie segregovaných osídlení postupným začleňovaním ich obyvateľov do majority.

4.1.1 PRÍKLADY UPLATŇOVANIA PRINCÍPU DESEGREGÁCIE PODĽA ŠPECIFICKÝCH OBLASTÍ

Vzdelávanie

Desegregácia vo vzdelávaní rómskych komunít²¹ na Slovensku je dôležitý a náročný proces, ktorý vyžaduje koordinované úsilie na úrovni vlády, škôl, neziskových organizácií a samotných komunít. Podpora rovného prístupu k inkluzívnemu vzdelávaniu Rómov na Slovensku zahŕňa rôzne opatrenia a iniciatívy na miestnej, národnej aj európskej úrovni. Cieľom je zlepšiť vzdelávacie príležitosti, vytvoriť spravodlivý a rovnaký vzdelávací systém pre rómske deti, podporiť ich integráciu do bežných škôl a znížiť diskrimináciu.

V oblasti podpory desegregácie výchovy a vzdelávania sú priority v rámci Programu Slovensko 2021-2027 zadefinované veľmi jasne²². Prioritou je podpora rovného prístupu ku kvalitnému, personalizovanému, nesegregovanému a inkluzívnemu vzdelávaniu a odbornej príprave, spoločne s podpornými aktivitami pre riaditeľov a zriaďovateľov škôl a školských zariadení s cieľom zvýšiť povedomie o desegregácii, možnostiach prevencie diskriminácie vo vzdelávaní.

Budú podporované investičné a neinvestičné aktivity, ktorých cieľom je eliminácia akejkoľvek segregácie vo vzdelávaní vrátane priestorovej segregácie ako aj aktivity zamerané na monitorovanie a hodnotenie dopadov zavádzaných opatrení.

Obr. č. 2 Vybrané príklady podporovaných investičných, neinvestičných opatrení

Príklady podporovaných desegregačných investičných, neinvestičných aktivít a opatrení:

investície do modernizácie a rozšírenia kapacít vzdelávacej infraštruktúry v nesegregovanom prostredí (stavebné úpravy, výstavba, prístavba, budovanie školských jedální);

investície podporujúce integráciu detí z MRK (výstavba a rekonštrukcia školských športovísk, modernizácia učební vrátane materiálo technického vybavenia, zavádzanie prvkov inkluzívneho vzdelávania);

pravidelné a dôsledné monitorovanie inkluzívnych opatrení a politík, sledovanie ich efektívnosti s cieľom zabezpečiť zlepšenie vzdelávacích príležitostí pre deti z MRK;

zhromažďovanie a analýza údajov o vzdelávacích výsledkoch detí z MRK, ktoré pomáhajú identifikovať problémy a prispôsobiť politiky a vzdelávacie programy;

ostatné opatrenia zamerané na integráciu a podporu inklúzie vo vzdelávaní (zvýšenie účasti detí z MRK v predškolskom vzdelávaní, odborná príprava učiteľov zameraná na zvládanie predsudkov a diskriminácie v triede, podpora asistentov učiteľa, rodičovské vzdelávacie programy, tvorba inkluzívnych učebných osnov a pod.

²¹ Všeobecný zákaz segregácie vo vzdelávaní sa stal súčasťou zákona č. 245/2008. Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

²² Aktivity budú realizované v synerгии s POO (komponenty 6 a 7).

Za prijateľné aktivity, teda také, ktoré neznižujú, ale ani neprehlbujú mieru segregácie vo vzdelávaní a napíňajú súlad projektov s princípmi 3D, považujeme napríklad opatrenia, ktoré:

- eliminujú akúkoľvek segregáciu, vrátane priestorovej (cieľom je nevytvárať etnicko-sociálne homogénne triedy v prípade, ak to etnicko-sociálne zloženie obyvateľstva obce aj predpokladaný demografický vývoj v obci umožňuje, vyhýbať sa výstave a budovaniu škôl priamo v segregovanej komunite);
- zvyšujú dostupnosť škôl a školských zariadení pre žiakov a žiačky žijúce v osídleniach MRK;
- zlepšujú vzdelávacie výsledky žiačok a žiakov z MRK (doučovanie, krúžky a pod.);
- podporujú začleňovanie žiačok a žiakov z MRK do širšieho školského kolektívu (organizácia spoločných aktivít a pod.);
- podporujú inklúziu vo vzdelávaní a prispievajú k znižovaniu segregácie, stigmatizácie, diskriminácie žiačok a žiakov z MRK;
- podporujú vytváranie spoločných komunitných priestorov pre zlepšovanie vzťahov, spoločné interakcie, trávenie voľného času pre obyvateľov obce a obyvateľov MRK (budovanie školských dvorov, ihrísk, športovísk, ktoré sú využívané širokou verejnosťou);
- podporujú ďalšiu integráciu a zlepšenie podmienok obyvateľov MRK v obci (vybudovanie chodníka, ktorý vedie do osídlenia MRK do školy, spevnenie cesty, dobudovanie osvetlenia a inej technickej infraštruktúry);

Aj v oblasti akou je vzdelávanie sa vyskytujú prípady, kedy môže dôjsť k priestorovej segregácii. V takýchto prípadoch je dôležitý individuálny prístup.

Efektívne odstraňovanie priestorovej segregácie vyžaduje sektorovú spoluprácu, dlhodobé a udržateľné plánovanie a dôslednú implementáciu opatrení zahŕňajúcu kombináciu legislatívnych opatrení, školských programov, podporu učiteľov, spoluprácu s komunitami a individuálnu podporu pre žiačky a žiakov.

V prípade, že preukázateľne nie je z rôznych dôvodov možné vyhnúť sa priestorovej segregácii, je dôležité nasledovné:

- v prípade rozšírenia kapacít existujúcej školy, resp. výstavy novej školy, preukázať objektívne dôvody, ktoré znemožňujú uplatniť desegregačné opatrenia (*napr. preukázanie vlastníckych vzťahov k pozemkom; územno-plánovacia dokumentácia; posúdenie vzdialenosti (fyzickej/geografickej dostupnosti) školského zariadenia v obci za predpokladu, že existuje; posúdenie kapacity v existujúcom školskom zariadení*);
- dodržať rovnaké štandardy kvality vzdelávania, vybavenia školského zariadenia pre žiakov a žiačky z MRK v tom istom rozsahu a kvalite ako pre deti z majority;
- realizovať aktivity na podporu začleňovania žiačok a žiakov z MRK do širšieho školského kolektívu ako aj podporené programy na zlepšenie vzdelávacích výsledkov žiačok a žiakov z MRK;
- zavádzať programy odbornej prípravy učiteľov zameranej na zvládanie predsudkov a diskriminácie v triede (ak relevantné);
- dôsledne monitorovať intervencie (napr. sledovanie úspešnosti začleňovania detí do bežných základných škôl);
- realizovať iné, dostupné aktivity a opatrenia smerujúce k integrácii a podpore inklúzie vo vzdelávaní.

Bývanie

Vo všeobecnosti novú bytovú výstavbu v existujúcich segregovaných osídleniach považujeme za najmenej žiaduce riešenie a jej realizáciu je možné tolerovať len po vyčerpaní všetkých alternatívnych možností.

V oblasti bývania sa snažíme novú infraštruktúru postaviť na pozemkoch, ktoré nie sú za hranicami obce, ale naopak sú jej súčasťou alebo prirodzeným funkčným rozšírením spoločne s existujúcimi službami, ktoré sú bez rozdielu prístupné pre všetkých obyvateľov obce aj obyvateľov MRK.

Výstavba nových vyhovujúcich foriem bývania pre obyvateľov MRK musí prispieť k zníženiu fyzickej izolácie, t. j. k zníženiu vzdialenosti od jadra obce oproti súčasnému umiestneniu alebo zvýšeniu celkovej dostupnosti občianskej vybavenosti v prospech obyvateľov MRK. Za jadro obce sa považuje časť obce, kde sa nachádzajú budovy základných obecných služieb, t. j. pošty, kultúrneho domu, obecného úradu, atď. Novovybudované bývanie musí z dlhodobého hľadiska zabezpečiť priestorovú integráciu, t. j. desegregáciu.

V prípade rekonštrukcie existujúcej formy bývania je základnou podmienkou splnenia súladu projektu s princípmi 3D zlepšenie štandardov bývania, podpora ochrany zdravia a eliminácia zhoršovania situácie v oblasti stigmatizácie a getoizácie, ako aj podpora integrácie obyvateľov MRK do zvyšnej časti obce/mesta/mestskej časti napr. výstavbou súvisiacej infraštruktúry (napojenie objektu pre bývanie na inžinierske siete, rozšírenie kapacity inžinierskych sietí vo vzťahu k objektu bývania, ktorý je predmetom projektu, chodníky, cesty, osvetlenie, parkovacie miesta a pod. vzťahujúce sa k objektu bývania, ktorý je predmetom projektu).

V individuálnych, špecifických prípadoch môže byť akceptovaná situácia, kedy je z objektívnych príčin nemožné vyhnúť sa priestorovej segregácii, resp. zvýšeniu vzdialenosti alebo zníženiu dostupnosti medzi obyvateľmi MRK a jadrom obce v porovnaní so súčasným stavom (napr. neexistencia iných vhodných pozemkov, nevysporiadané vlastnícke vzťahy, existujúce osídlenie sa nachádza v sústave chránených území Natura 2000, environmentálne nevyhovujúcom území (napr. záplavové územie, územie v pásme zosuvu, územie v zóne so znečistením ovzduším, v blízkosti priemyselných areálov alebo skládok odpadu), alebo iné obmedzenie, ktoré neumožňuje v záujme zachovania zdravia a života obyvateľov MRK nadviazať na investície zamerané na podporu MRK v pôvodnom, existujúcom osídlení.

V takomto prípade žiadateľ preukáže, že sa v katastrálnom území obce nenachádza iná vhodnejšia lokalita. Obec alebo iný žiadateľ, ktorý chce realizovať projekty bytovej výstavby priamo v segregovaných osídleniach musí preukázateľne vylúčiť všetky pochybnosti o tom, že problém nedostatočného bytového fondu v lokalite nie je možné riešiť žiadnym iným spôsobom. Zároveň musí preukázať dostatočné kapacity a realizovateľné plány dlhodobej cielenej práce s obyvateľmi lokality vrátane budúcich nájomníkov a/alebo plán začlenenia/degetoizácie osídlenia a jeho transformácie na plnohodnotnú, funkčnú časť obce. Takýto projekt musí zahŕňať návrh opatrení s konkrétnymi krokmi, ktoré prispievajú k odstraňovaniu sociálnej segregácie, stigmatizácie a getoizácie a podporujú integráciu obyvateľov MRK do života obce.

K riešeniu problémov bývania môžeme zvoliť aj individuálny prístup. Snažíme sa nájsť možnosti prestupného bývania, alebo využiť existujúci bytový fond obce/mesta/mestskej časti mimo osídlení MRK, ktoré je v dostupnej cenovej hladine a zodpovedá rovnakým podmienkam bývania ako má majorita. Rovnako môžeme zapájať obyvateľov MRK do projektov, ktoré podporujú výstavbu vlastného bývania mimo osídlení MRK bližšie k jadrú obce.

Obr. č. 3 Príklady očakávaných výstupov pri uplatňovaní princípov 3D v oblasti bývanie

Vo všeobecnosti sú preferované projekty a aktivity, ktoré vytvárajú podmienky pre:

lepší prístup k adekvátnemu bývaniu, zlepšenie kvality života, ochrany zdravia, zvýšenie hygienických štandardov obyvateľov, lepší prístup k službám vrátane vzdelávania, bývania, trhu práce, zdravotnej starostlivosti a iných relevantných oblastí, čím prispeje k zlepšeniu situácie v oblasti segregácie, stigmatizácie;

predchádzanie/elimináciu getoizácie (napr. aktivity zamerané na revitalizáciu a obnovu vonkajších/verejných priestorov, zabezpečenie prístupu k bežnej občianskej/technickej vybavenosti obce ako prístup k pitnej vode, zabezpečenie kanalizácie a nakladanie s komunálnymi odpadovými vodami, služby v oblasti triedenia a zberu komunálnych odpadov, zvýšenie bezpečnosti obyvateľov MRK;

zvýšenie dostupnosti služieb nachádzajúcich sa v obci (pošta, obchody, doprava, štátne a miestne úrady, vzdelávacie inštitúcie a pod.), ako aj doplnkové služby sociálnej inklúzie, prípadne iné aktivity zamerané na integráciu a zlepšovanie vzťahov medzi rómskym a nerómskym obyvateľstvom v obci.

Infraštruktúra

Jedným z najvýraznejších prejavov segregácie rómskych osídlení je chýbajúca alebo nedostatočná infraštruktúra, najmä v oblasti prístupu a zásobovania pitnou vodou, nakladania s komunálnymi odpadovými vodami, budovaním prístupových ciest a miestnych komunikácií, zásobovania energiami či zberu, spracovania a uskladňovania odpadov ako aj odstraňovanie nepriaznivých vplyvov na životné prostredie spôsobených nakladaním s odpadmi (napr. likvidácia nelegálnych skládok odpadu).

Pri realizácii infraštruktúrnych projektov, bez ohľadu na ich cieľovú skupinu alebo miesto realizácie, je rovnako dôležité predchádzať tzv. dočasnej segregácii, teda situáciám, kedy počas samotnej výstavby infraštruktúry dochádza k dočasnému obmedzeniu služieb alebo zhoršeniu dostupnosti medzi osídlením MRK a ostatnými časťami obce. Z minulosti evidujeme prípady, kedy obec z dôvodu rekonštrukcie uzavrela jediný most vedúci do osídlenia bez zabezpečenia adekvátnej možnosti pohybu obyvateľov osídlenia, čím výrazne zhoršila možnosti dochádzania do školy, práce, alebo za základnými životnými potrebami.

Za jednotlivé oblasti podpory (napr. prístup k pitnej vode, budovanie stokovej siete, nakladanie s odpadmi, budovanie miestnych komunikácií) musia byť oprávnené aktivity realizované pre obyvateľov MRK v rovnakom rozsahu a kvalite ako sa plánujú realizovať v rámci zvyšnej časti obce za podmienok oprávnenosti aktivít. Realizácia oprávnených aktivít nemôže prispievať k prehĺbovaniu rozdielov medzi obyvateľmi MRK a majoritným obyvateľstvom vo zvyšnej časti obci.

V individuálnych, špecifických prípadoch (nevysporiadané vlastnícke vzťahy k pozemkom, nevhodnosť riešenia z iných dôvodov), môže dôjsť k situácii, kedy nie je možné realizovať za jednotlivé oblasti podpory oprávnené aktivity v rovnakej kvalite a rovnakom rozsahu pre obyvateľov MRK tak, ako v rámci ostatnej obce. V takom prípade je žiadateľ povinný uviesť a preukázať objektívne dôvody, pre ktoré nie je možné oprávnené aktivity realizovať (napr. vyjadrením obce k vlastníckym vzťahom

k pozemkom, vyjadrenie správcu zabezpečujúcej podporu v oblasti zberu a nakladania s komunálnymi odpadmi a pod.), že nie je možné realizovať rovnakú formu zabezpečenia realizovanej aktivity pre vybranú oblasť podpory. **Žiadateľ v takomto prípade tiež popíše spôsob realizácie aktivít a opatrenia, ktorými predíde možným rizikám zvýšenia segregácie, stigmatizácie, getoizácie obyvateľov MRK.**

4.2 PRINCÍP DESTIGMATIZÁCIE

Destigmatizácia²³ znamená dosiahnutie zmeny postoja a vnímania majority voči stigmatizovaným osobám v tomto prípade voči Rómom, obyvateľom marginalizovaných rómskych komunít.

Destigmatizácia by mala ideálne prebiehať v dvoch dimenziách:

- **inštitucionálna dimenzia**, ktorá predstavuje nestigmatizujúci a neutrálny prístup vo výkone verejnej správy a posilňovanie inkluzívnej spoločnosti;
- **dimenzia verejnej mienky**, ktorá zahŕňa postupnú zmenu v prístupe a vnímaní na strane minority aj majority, napr. vhodným využívaním dostupných masovokomunikačných prostriedkov. Cieľom týchto aktivít je zoslabenie predsudkov cez vzájomné spoznávanie sa, ako aj príklady dobrej praxe (napr. články, filmové dokumenty, projekt Živá kniha, spoznávanie histórie a kultúrneho dedičstva Rómom atď.). Často používanými metódami/nástrojmi na scitlivovanie verejnosti sú napr. rôzne diskusie, výskumné aj umelecké projekty, ktoré prinášajú širokej verejnosti iný pohľad na život MRK. Obyvatelia MRK sú súčasťou takýchto projektov, kde môžu vyjadriť svoj postoj, podať „dôkaz“, že sú plnohodnotnou súčasťou spoločnosti.

Pri uplatňovaní princípu destigmatizácie je efektívnym nástrojom terénna práca²⁴, ktorá v MRK prebieha na individuálnej úrovni – a to najmä zvyšovaním vzdelanostnej úrovne, uplatniteľnosti na otvorenom trhu práce (napr. informovaním aktívnych obyvateľov o možnostiach získania podnikateľských zručností, pomoc pri sprostredkovaní práce cez agentúru dočasného zamestnávania, možnosť získať zamestnanie v sociálnom podniku), zlepšovaním hygienických štandardov (napr. zlepšovanie prístupu k pitnej vode a sanitácii, podieľanie sa na spravovaní bytového fondu, drobných opravách a pod.), usporiadaním podmienok bývania a podobne²⁵.

Nemenej dôležité sú intervencie, ktoré vykonávajú ďalšie pomáhajúce profesie - asistenti podpory zdravia či komunitní pracovníci. Ako pozitívne príklady je možné uviesť skvalitnenie výučby, poskytovanie služieb zamestnanosti, zriadenie prístupu k pitnej vode, terénnu prácu, krúžky, tréningy a podobne.

K eliminácii destigmatizácie prispievajú tiež aktivity, ktoré vytvárajú podmienky pre zapojenie sa obyvateľov z MRK do procesov smerujúcich k zlepšeniu životných podmienok. Dôležité je zapájať obyvateľov do riešenia rôznych životných situácií, napríklad projekty svojpomocnej výstavby, dobrovoľné aktivity v škole, pomoc pri organizovaní podujatí, činnosť miestnych občianskych a preventívnych služieb, zveľaďovanie životného prostredia atď. Rovnako prínosné sú aj aktivity, kde sa obyvatelia MRK a Rómovia podieľajú na tvorbe verejných politík, zastupujú a obhajujú svoje práva a snažia sa o konštruktívny dialóg s ostatnými zástupcami verejného sektora.

²³ Princíp desegregácie vychádza z definície uvedenej v dokumente: Stratégia pre integráciu Rómom do roku 2020, <https://romovia.vlada.gov.sk/strategie/strategia-pre-integraciu-romov-do-roku-2020/>

²⁴ Pod pojmom terénna práca rozumieme intervencie a aktivity, ktoré vykonávajú rôzne pomáhajúce profesie, alebo služby, ako napríklad terénna sociálna práca, asistenti podpory zdravia, komunitná práca, či už formou vzdelávacích aktivít, alebo individuálnou prácou s klientom, a pod.

²⁵ Najrozšírenejšie stigmy v kontexte rómskeho etnika na Slovensku sú nízka vzdelanostná úroveň, nevhodná práca, neschopnosť splácať, nedostatočné hygienické návyky, a ďalšie. Veľmi rozšírenou, škodlivou a dlhodobo pretrvávajúcou stigmu je vnímanie Rómom ako skupiny, ktorá požíva nezaslúžené výhody a využíva sociálny systém. In Barbara Lášticová, Xenia-Daniela Poslon, Negatívne postoje voči Rómom súvisia s nepriateľským politickým diskurzom, ÚVSK SAV, 2020, dostupné online [cit. 13. júla 2023]a: https://www.sav.sk/index.php?doc=servicesnews&source_no=20&news_no=8688

Výsledkom týchto úsílí je znižovanie výskytu vopred definovanej stigmatizovanej činnosti v komunite a začlenenie MRK do väčšinovej spoločnosti.

Obr. č. 4 Príklady aktivít podporujúcich zmenu stigmatizujúceho vnímania

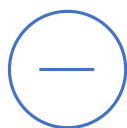
Zmenu stigmatizujúceho vnímania majoritou môžeme dosiahnuť:

intervenciami, ktoré sú zamerané na zmenu postojov a majú dosah na ovplyvňovanie verejnej mienky s cieľom zoslabiť predsudky, mýty a dezinformácie cez spoznanie členov druhej skupiny (napr. realizácia spoločných osvetových, neformálnych vzdelávacích aktivít zameraných na zvyšovanie akceptácie rôznorodosti, posilňovanie kultúrnej identity, senzibilizácie a pod.);

prácou na individuálnej úrovni prostredníctvom terénnej práce – intervencie, ktoré výrazne znižujú rozdiel medzi skupinami obyvateľstva napríklad sprístupnením alebo skvalitnením služby, alebo vykonávaním terénnej práce. Intervencie by mali mať celokomunitný rozmer;

znižovaním **výskytu vopred definovanej stigmatizovanej činnosti v komunite, elimináciou predsudkov, stereotypov a scitlivovaním verejnosti. Zmenu môžeme dosiahnuť** - skvalitnením výučby, poskytovaním služieb zamestnanosti, zriadením prístupu k pitnej vode, terénnou prácou rôznych typov, krúžkami a podobne.

4.3 PRINCÍP DEGETOIZÁCIE

Degetoizácia²⁶ znamená prerušenie gradácie sociálneho vylúčenia, stigmatizácie obyvateľov žijúcich v gete a predovšetkým zabránenie jeho prehlbovania a rozširovania. Intervencie sa v prípade degetoizácie sústreďujú na zmenu charakteru geta tak, aby sa stalo obojstranne akceptovateľnou a prirodzenou súčasťou obce/mesta/mestskej časti. Proces začleňovania geta do obce je nevyhnutnou súčasťou procesu integrácie.

Na rozdiel od desegregácie, ktorej ultimátnym cieľom je postupné odstraňovanie segregovaných lokalít začleňovaním ich obyvateľov do majoritného priestoru spoločnosti, degetoizácia predpokladá, že getoizovanú lokalitu je možné integrovať ako celok a vhodnými intervenciami ju pretvoriť na plnohodnotnú, funkčnú časť obce navštevovanú a využívanú všetkými jej obyvateľmi.

Ďalšie aktivity by mali byť zamerané na zrušenie tzv. stupňovitého vylúčenia obyvateľov MRK, čo znamená zastavenie stigmatizácie vylúčenej skupiny, scitlivovanie verejnosti a zmena prístupu väčšinového obyvateľstva k členom vylúčenej komunity žijúcej v gete, a to bez stereotypov a predsudkov. Tieto procesy sú veľmi náročné, je nevyhnutné aby boli realizované súbežne a nezaobídu sa bez strategických národných politík, opatrení, ktoré uplatňujú princípy 3D a napomáhajú procesu integrácie rómskych komunít do spoločnosti.

Takmer samozrejmosťou je zlepšenie prístupových ciest, dobudovanie chodníkov, likvidácia nelegálnych skládok odpadu, zlepšenie dostupnosti obecných služieb (obchody, pošta, materská, škola, banka, lekáreň atď.), kvalitnejšie prepojenie obecných častí (napr. nové dopravné spojenia), zmena

²⁶ Princíp degetoizácie vychádza z definície uvedenej v dokumente: Stratégia pre integráciu Rómov do roku 2020, <https://romovia.vlada.gov.sk/strategie/strategia-pre-integraciju-romov-do-roku-2020/>

podmienok začleňovania obyvateľov osídlenia do spoločnosti (napr. prístup k zdravotným službám, vzdelávaniu, vytváranie možností podieľať sa na riešení problémov a pod.).

Kľúčové je vyhýbať sa akýmkoľvek intervenciám ktoré ďalej zvyšujú uzavretosť marginalizovanej komunity, prehlbujú jej sociálne vylúčenie, alebo zvýšia rozdiel medzi marginalizovanou komunitou a zvyškom obce/mesta/mestskej časti.

Obr. č. 5 Ciele aktivít - princíp degetoizácie

Pri uvedenom princípe môžeme podporovať opatrenia a aktivity, ktoré:

znižujú rozdiely medzi jednotlivými časťami obce, a to najmä vyrovnaním dostupnosti obecných služieb, lepším prepojením obecných častí, skvalitnením verejných priestranstiev a obytných jednotiek v getoizovanej časti;

zlepšujú životné podmienky obyvateľov, to znamená, že zlepšujeme, resp. budujeme prístupové cesty, realizujeme projekty bývania, podporujeme likvidáciu čiernych skládok, zavádzame a sprístupňujeme pitnú vodu a podobne;

intervencie sa sústredia na zmenu charakteru geta, zlepšovanie životných podmienok jeho obyvateľov, intervencie zamerané na sociálne začlenenie jeho obyvateľov do bežného života (vzdelávanie, bývanie, trh práce) ale aj fyzické začleňovanie geta do obce.

5. PRINCÍPY 3D VO VÝZVACH PROGRAMU SLOVENSKO 2021 – 2027

Jednou z najdôležitejších investičných oblastí v rámci Programu Slovensko 2021 – 2027 (ďalej len „Program“) je inklúzia MRK. Na podporu a zlepšovanie nepriaznivých životných situácií MRK je alokovaných prierezovo v rôznych oblastiach 907 miliónov EUR z celkového rozpočtu Programu takmer 13 miliárd EUR. Svojím zameraním, oprávnenými aktivitami, cieľovými skupinami či miestom alebo spôsobom realizácie, má však na kvalitu života a podporu inklúzie MRK priamy alebo nepriamy dopad aj množstvo iných plánovaných aktivít v rámci Programu naprieč všetkými cieľmi politiky.

Spôsoby a rozsah uplatniteľnosti 3D princípov vo výzvach Programu sú v súlade so zásadou primeranosti vždy závislé od cieľov výzvy, oprávnených žiadateľov, oprávnených aktivít, miesta realizácie či cieľových skupín. Rozsah, v akom je súlad s princípmi 3D v rámci výzvy vyžadovaný, by mal reflektovať všetky tieto faktory.

Súlad s princípmi 3D je v prípade výziev na prípravu a predloženie Národných projektov (ďalej len „NP“) zabezpečovaný v rámci schvaľovania zámerov národných projektov komisiou pri Monitorovacom výbore (ďalej len „MV“), ktorej členom je zástupca ÚSVRK. Pri výzvach na prípravu a predloženie projektu integrovanej územnej investície (ďalej „IÚI“) alebo projektu integrovanej územnej investície udržateľného mestského rozvoja (ďalej „IÚI ÚMR“) sú princípy 3D prioritne zapracované ako podmienka poskytnutia príspevku. V takom prípade pri výzvach IÚI a IÚI UMR sa princípy 3D zo strany ÚSVRK neposudzujú. Súlad s princípmi 3D sa neposudzuje ani pri výzvach na prípravu a predloženie projektov technickej pomoci. Proces prípravy výziev ako aj termíny, kontaktné adresy a povinnosti poskytovateľov v rámci Programu sú súčasťou Metodického usmernenia k príprave výziev. Usmernenie vydáva Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR ako Riadiaci orgán pre

Program sa zverejňuje na webovom sídle riadiaceho orgánu²⁷. Pre aktuálne informácie o povinnostiach poskytovateľov je potrebné riadiť sa vždy aktuálnou verziou usmernenia.

Obr. č. 6 Proces spolupráce medzi SO a ÚSVRK pri zapracovaní princípov 3D vo výzvach programu Slovensko 2021 – 2027

Proces spolupráce poskytovateľa s ÚSVRK pri zapracovaní princípov 3D vo výzvach.

Poskytovateľ spolupracuje s ÚSVRK pri vypracovaní výzvy na zabezpečení jej súladu s princípmi 3D ak je to vzhľadom na charakter výzvy relevantné.

Poskytovateľ zašle návrh výzvy a relevantných príloh na e-mailovú adresu Odboru programovej jednotky: programova.jednotka@vlada.gov.sk.

ÚSVRK vypracuje stanovisko a navrhne poskytovateľovi vhodnú formu zapracovania podmienky súladu výzvy s princípmi 3D do 10 pracovných dní odo dňa doručenia návrhu. ÚSVRK môže od poskytovateľa požadovať ďalšie informácie týkajúce sa výzvy potrebné pre lepšie posúdenie vhodnosti nastavenia výzvy.

Ak poskytovateľ zapracuje zaslaný návrh do výzvy bez výhrad, proces posudzovania súladu výzvy s princípmi 3D sa končí odoslaním návrhu ÚSVRK poskytovateľovi. Ak má poskytovateľ k zaslanému návrhu výhrady, môže s ÚSVRK konzultovať znenie návrhu aj po uplynutí lehoty 10 pracovných dní.

5.1 ZÁSADA PRIMERANOSTI PRINCÍPOV 3D

Pri posudzovaní súladu výziev s princípmi 3D je nevyhnutné v primeranej miere prihliadať na ciele výzvy, oprávnené aktivity, miesto realizácie, ale predovšetkým aj na ďalšie strategické záväzky a povinnosti, najmä v oblasti ochrany života a zdravia, ľudskej dôstojnosti, najlepšieho záujmu dieťaťa, ochrany prírody, a podobne. Princípy 3D by nemali brzdiť intervencie, ktorých cieľom je riešiť akútne problémy a život ohrozujúce situácie.

V individuálnych prípadoch môže prísť k situácii, kedy je pre dosiahnutie strategických záväzkov z objektívnych príčin problematické alebo nemožné vyhnúť sa dočasnému alebo trvalému zhoršeniu miery segregácie, stigmatizácie alebo getoizácie marginalizovanej rómskej komunity.

Opatrenia v rozpore s princípmi 3D je možné tolerovať pri splnení dvoch podmienok:

1. žiadateľ, resp. poskytovateľ preukázateľne zvážil alternatívne riešenia a navrhované riešenie, ktoré je v rozpore s 3D princípmi, je na základe doloženej dokumentácie jediným možným riešením;
2. žiadateľ realizuje sprievodné, komplementárne aktivity zamerané na zmiernenie negatívnych dopadov aktivít na obyvateľov MRK z hľadiska princípov 3D.

V rámci Programu ÚSVRK identifikoval základné okruhy výziev, pre ktoré je riziko ohrozenia cieľov Slovenskej republiky v oblasti destigmatizácie, desegregácie a degeotizácie najvyššie.

²⁷ Metodické usmernenie k príprave výzvy, verzia 2.2.- Metodický dokument riadiaceho orgánu pre Program Slovensko 2021 – 2027 č.9, <https://eurofondy.gov.sk/dokumenty-a-publikacie/metodicke-dokumenty/>

Ak výzva spadá do ktorejkoľvek z týchto oblastí a zároveň sú medzi oprávnenými prijímateľmi/oprávnenými miestami realizácie projektu obce z ARK 2019 a jeho následných aktualizácií, súlady s princípmi 3D je posudzovaný povinne. V ďalších krokoch je posudzovaná miera ohrozenia princípov 3D realizáciou oprávnených aktivít výzvy.

Obr. č. 7 Okruhy výziev – zvýšené riziko zhoršenia situácie v oblasti 3D

Okruhy výziev pre ktoré je riziko ohrozenia cieľov SR v oblasti destigmatizácie, desegregácie a degetoizácie najvyššie:

výzvy zamerané na výstavbu, rekonštrukciu alebo modernizáciu verejnej sociálnej, školskej, technickej, alebo energetickej infraštruktúry v mestách a obciach;

výzvy zamerané na ochranu prírody a krajiny, ochranu a adaptáciu na zmeny klímy, prevenciu a reakciu v prípade mimoriadnych situácií alebo obehové hospodárstvo;

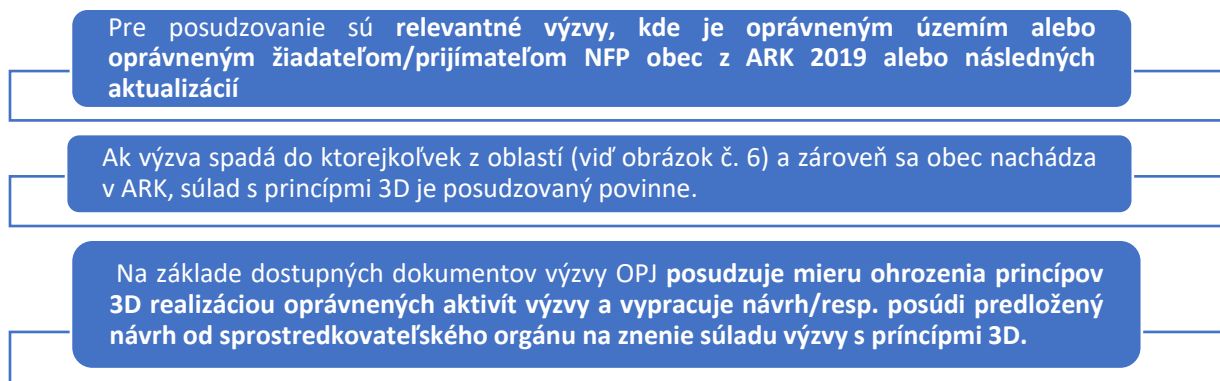
výzvy v rámci cieľa Politiky 4 Sociálnejšia Európa vrátane všetkých priorit (4P1 Adaptabilný a prístupný trh práce, 4P2 Kvalitné a inkluzívne vzdelávanie, 4P3 Zručnosti pre lepšiu adaptabilitu a inklúziu, 4P4 Záruka pre mladých, 4P5 Aktívne začlenenie a dostupné služby, 4P6 Aktívne začlenenie rómskych komunít, 4P7 Sociálne inovácie a experimenty) a ich špecifických cieľov.

5.2 PROCES POSUDZOVANIA PODMIENKY SÚLADU VÝZVY S PRINCÍPMI 3D

Posudzovanie miery ohrozenia princípov 3D realizáciou oprávnených aktivít je špecifické a pre každú výzvu individuálne a pri posudzovaní sú nápomocné doplnujúce otázky (otázky sú vhodné aj pre žiadateľov o nenávratný finančný príspevok (ďalej len „NFP“) a poskytovateľov pri tvorbe výzvy).

- Predpokladá sa realizácia aktivít priamo v území alebo v tesnej blízkosti území obývaných rómskymi komunitami?
- Sú Rómovia medzi cieľovými skupinami výzvy? Sú medzi oprávnenými/zamýšľanými užívateľmi výstupov projektov?
- Sú medzi oprávnenými aktivitami činnosti, pri ktorých evidujeme zvýšenú potrebu investícií v rómskych komunitách?
- Sú medzi oprávnenými aktivitami činnosti, pri ktorých evidujeme zvýšenú mieru nerovnosti medzi rómskymi a nerómskymi obyvateľmi?
- Mohla by realizácia aktivít zhoršiť mieru segregácie, stigmatizácie alebo getoizácie tým, že by výstupy neboli prístupné/využiteľné pre Rómov?
- Môže realizácia projektov dočasne alebo trvalo znížiť kvalitu života obyvateľov rómskych komunít?

Obr. č. 8 Proces posudzovania výziev - skrátená verzia

5.3 PRÍKLADY ZÁVEROV POSUDZOVANIA A NÁVRHOV SPLNENIA PODMIENKY SÚLADU S PRINCÍPMI 3D

Obr. č. 9 Príklady návrhov zapracovania Podmienky súladu výzvy s princípmi 3D

Stanoviská OPJ k posúdeniu súladu výziev s princípmi 3D môžu mať vzhľadom na identifikovanú mieru ohrozenia princíпов 3D formu:

1

VŠEOBECNEJ PODMIENKY - uplatňuje sa ak je oprávneným územím alebo oprávneným žiadateľom/prijímateľom NFP obec z ARK 2019 a zároveň výzva spadá do jednej z definovaných oblastí, kedy je posudzovanie súladu princíпов 3D povinné. Posudzovanie 3D princíпов je súčasťou procesu administratívneho overovania ŽoNFP. Overovanie prebieha prostredníctvom samostatnej uzavretej otázky v kontrolnom zozname, ktorá overuje, či je projekt v súlade s princípmi 3D. Žiadateľ za účelom posúdenia splnenia tejto PPP predkladá ŽoNFP, kde uvedie súlad projektu s princípmi 3D.

2

ŠPECIFICKEJ PODMIENKY - žiadateľ konkrétne popíše prínos aktivít pre obyvateľov MRK a v prípade potreby dokladá nevyhnutnú dokumentáciu; pri vybraných aktivitách je prísne vymedzené, čo je v súlade s princípmi 3D a čo nie je.

3

V prípadoch, kedy je projekt realizovaný mimo obcí s prítomnosťou MRK, ako aj mimo rizikových oblastí a miera zhoršenia situácie v oblasti segregácie, stigmatizácie a getoizácie je minimálna alebo žiadna, **UPLATŇOVANIE SÚLADU PROJEKTU S PRINCÍPMI 3D NIE JE RELEVANTNÉ.**

Obr. č. 10 Znenie všeobecnej podmienky

ZNENIE VŠEOBECNEJ PODMIENKY
Popis PPP
V prípade, ak je miestom realizácie alebo prijímateľom NFP obec s prítomnosťou MRK podľa Atlasu rómskych komunit (ARK 2019), alebo jeho aktualizácií, projekt musí byť v súlade s princípmi <u>desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie</u> . Súčasťou procesu administratívneho overovania ŽoNFP je povinné posudzovanie kritérií desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie overované prostredníctvom samostatnej uzavretej otázky v kontrolnom zozname, ktorá overuje, či je projekt v súlade s princípom desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie. Mechanizmus vylučovacie kritéria v danom prípade znamená, že v prípade negatívnej odpovede je ŽoNFP zamietnutá.
Forma preukázania PPP zo strany žiadateľa:
Žiadateľ nepreukazuje splnenie PPP samostatnou prílohou. Žiadateľ za účelom posúdenia splnenia tejto PPP predkladá ŽoNFP, kde v časti 7.2 Spôsob realizácie aktivít projektu uvedie súlad projektu s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie.
Spôsob overenia PPP zo strany poskytovateľa:
SO overuje splnenie PPP prostredníctvom informácií uvedených v ŽoNFP, časť 7.2 Spôsob realizácie aktivít projektu.
Čas plnenia/overenia:
PPP sa overuje v konaní o žiadosti o NFP a je potrebné ju plniť kontinuálne počas realizácie projektu.

V prípade, že si SO nie je istý zapracovaním formy a spôsobu PPP - Súlad projektu s princípmi 3D, odporúčame použiť všeobecnú podmienku. Odbor programovej jednotky (ďalej len „OPJ“) uvedený návrh dôkladne zváži a v prípade potreby zašle Sprostredkovateľskému orgánu upravený návrh.

Pokiaľ je riziko porušenia súladu s princípmi 3D vysoké, pristupuje OPJ k tvorbe špecifických podmienok pre danú výzvu, ktoré môžu byť zapracované priamo vo formulári výzvy formou podmienky poskytnutia príspevku (ďalej len „PPP“) tzv. „Súlad projektu s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie“ alebo prostredníctvom samostatnej prílohy k predmetnej výzve.

VÝZVA | Triedený zber komunálnych odpadov | Špecifické podmienky sú zapracované priamo vo formulári výzvy

Obr. č. 11 Znenie špecifickej podmienky - príklad

ZNENIE ŠPECIFICKEJ PODMIENKY
Popis PPP
Projekt realizovaný v obci s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunit (ďalej len „MRK“) podľa Atlasu rómskych komunit (ARK 2019), alebo následných aktualizácií, musí zlepšovať, alebo minimálne nezhoršovať situáciu v oblastiach desegregácie, destigmatizácie a degetoizácie rómskej komunity
Forma preukázania splnenia PPP zo strany žiadateľa
Žiadateľ (v časti 7 formulára ŽoNFP) konkrétne popíše: <ul style="list-style-type: none"> možné riziká zhoršenia resp. obmedzenia dostupnosti existujúcich služieb, infraštruktúry v obci pre obyvateľov žijúcich v osídlení MRK počas realizácie hlavných aktivít, žiadateľ tiež uvedie konkrétne návrhy opatrení na elimináciu týchto rizík;

- možné riziká zhoršenia priestorového, sociálneho oddelenia či izolovania obyvateľov žijúcich v osídlení MRK počas realizácie hlavných aktivít, žiadateľ tiež uvedie konkrétne návrhy opatrení na elimináciu týchto rizík;
- ako realizácia hlavných aktivít projektu prispeje k zlepšeniu kvality života, k zlepšeniu ochrany zdravia, zvýšeniu hygienických štandardov obyvateľov v osídlení MRK;
- ako realizácia hlavných aktivít projektu zlepší prístup k službám v oblasti zberu a nakladania s komunálnym odpadom obyvateľom v osídlení MRK.

Splnenie podmienky súladu s princípmi 3D sa nevzťahuje na žiadateľa, ktorý realizuje projekt mimo obcí s prítomnosťou MRK podľa Atlasu rómskych komunít (ARK 2019), alebo následných aktualizácií.

Spôsob overenia PPP zo strany poskytovateľa

SO overuje splnenie PPP prostredníctvom informácií uvedených v ŽoNFP, časť 7.2 Spôsob realizácie aktivít projektu.

Čas plnenia/overenia PPP

PPP sa overuje v konaní o žiadosti v reálnom čase (v okamihu výkonu overenia), prípadne sa PPP overuje v konaní o žiadosti o NFP a je potrebné ju plniť kontinuálne počas realizácie projektu.

Ďalším príkladom aplikácie princíпов 3D vo výzve je návrh na zapracovanie: „Poznámky k oprávnenosti hlavných aktivít“, ktorých realizácia môže zhoršiť situáciu MRK v oblasti desegregácie, degetoizácie, destigmatizácie.

Výzva | Podpora komplexného rozvoja stredného odborného vzdelávania, PSK-MIRRI-001-2023-DV-FST | Opatrenie 8.3.1 Podpora vzdelávania, odbornej prípravy, zručností a rekvalifikácie²⁸.

Pre lepšiu orientáciu uvádzame príklad ako časť formulára výzvy, kde je uvedená Podmienka oprávnenosti aktivít projektu s poznámkou k hlavnej aktivite 1b.

Obr. č. 12 Príklad návrhu na zapracovanie poznámky k oprávnenosti hlavných aktivít výzvy

NÁVRH NA ZAPRACOVANIE POZNÁMKY K OPRÁVNENOSTI HLAVNÝCH AKTIVÍT VÝZVY

Podmienka oprávnenosti aktivít projektu

Typy oprávnených akcií:

1. Podpora infraštruktúry a vybavenia na účely formálneho a neformálneho vzdelávania
2. Rozvoj a zvyšovanie kvality odborného vzdelávania a prípravy

Hlavné aktivity pre akciu 1:

- 1.a obstaranie a modernizácia materiálno-technického vybavenia pracovísk stredných odborných škôl pre odborný výcvik, odbornú prax, ktoré prebiehajú na strednej odbornej škole, jazykové učebne, IT učebne, vyučovacie miestnosti.
- 1.b výstavba, prístavba, nadstavba, stavebné úpravy a rekonštrukcia priestorov a pracovísk stredných odborných škôl, v ktorých prebieha výchovno-vzdelávací proces, vrátane ich stredísk odbornej praxe a školského hospodárstva.⁷

⁷ V obciach podľa Atlasu rómskych komunít (ARK 2019), alebo jeho následných aktualizácií nebudú aktivity podľa tohto bodu oprávnené, pokiaľ sa miesto realizácie nachádza priamo v osídlení s marginalizovanou rómskou komunitou, alebo v jeho tesnej blízkosti. V obciach zo zoznamu uvedeného v Atlase rómskych komunít (ARK 2019), alebo jeho následných aktualizácií sú v záujme predchádzania prehlbovania segregácie aktivity podľa tohto bodu oprávnené len v jadrovom území obce tak, aby projekt prispieval k fyzickej desegregácii rómskych obyvateľov.

²⁸ Uvedenú výzvu je možné dohľadať v systéme ITMS 214+, <https://www.itms2014.sk/vyhľadavac-grantov?ff=CVMKvLqXV5ki6dUI9YuHDKts7YI4FCwhEzB059m3FuqwaKEkNYPIofXb7qLUT4hWCuL-wBuWcKU>

V prípade, že je projekt realizovaný mimo oprávnených území obcí s prítomnosťou MRK podľa ARK 2019 a výzva nespadá do tzv. rizikových oblastí a riziko zhoršenia situácie v oblasti segregácie, stigmatizácie alebo getoizácie rómskej komunity je minimálne, prípadne žiadne, tak **uplatňovanie súladu výzvy s princípmi 3D nie je relevantné.**

6. ZOZNAM OBRÁZKOV

Obr. č. 1	Ciele aktivít - princíp desegregácie
Obr. č. 2	Vybrané príklady podporovaných investičných, neinvestičných opatrení
Obr. č. 3	Príklady očakávaných výstupov pri uplatňovaní princípov 3D v oblasti bývanie
Obr. č. 4	Príklady aktivít podporujúcich zmenu stigmatizujúceho vnímania
Obr. č. 5	Ciele aktivít - princíp degetoizácie
Obr. č. 6	Proces spolupráce medzi SO a ÚSVRK pri zapracovaní princípov 3D vo výzvach programu Slovensko 2021 – 2027
Obr. č. 7	Okruhy výziev – zvýšené riziko zhoršenia situácie v oblasti 3D
Obr. č. 8	Proces posudzovania výziev - skrátená verzia
Obr. č. 9	Príklady návrhov zapracovania Podmienky súladu výzvy s princípmi 3D
Obr. č. 10	Znenie všeobecnej podmienky
Obr. č. 11	Znenie špecifickej podmienky
Obr. č. 12	Príklad návrhu na zapracovanie poznámky k oprávnenosti hlavných aktivít výzvy